

God is groen

De tuin als compost voor de ziel

Een tuin is een stukje wereld zoals je die zou wensen: een plek waar vrede, liefde en geluk zijn. De paradijstuin leeft diep in de herinnering van mensen. De symboliek van tuinen werd al gezien in voorchristelijke en oosterse culturen. Maar nog altijd is de tuin een plek om in contact te komen met de oorsprong van het leven.

[TEKST] JOHN VAN DER REST

[>] Het lijkt alsof ze dit jaar vroeger zijn. En ook actiever. Takken zwiepen heen en weer in het bosje achter mijn huis. Met grote sprongen zoekt een eekhoorn, schijnbaar lukraak, een plek om een geogste walnoot te verbergen. Aan de rand van de moestuin buigen zonnebloemen vol zaadjes het zware hoofd. Kruisspinnen wachten in het midden van een beneveld web op een laatste actieve vlieg. De hele natuur is aan het verzamelen. Wie wat bewaart die heeft wat tijdens de stilte van de winter. Nog maar zestig jaar geleden was het voorbereiden op de winter ook voor veel mensen een belangrijke taak. De vruchten van de zomerakkers en moestuinen werden ingemaakt, gedroogd of ingekuild. De actieve verbondenheid van de mens met de natuur was in die tijd vanzelfsprekend. Het zit waarschijnlijk in de genen. Twee miljoen jaar heeft de evolutie van de mens zich immers afgespeeld in 'het groen'. Vanuit de wilde natuur ontwikkelde de mens landbouw en steden. Daar ontstond de behoefte aan het herscheppen van stukjes natuur dichtbij huis en verschenen de eerste tuinen. Ze waren een uiting van spirituele behoeften. De in de stad

*Niet alleen
van woorden,
niet alleen
van brood
leeft de mens.
Honger naar
wat voedt,
blijft.*

*De smaak
van seizoenen
ontdekken,
verborgen in
blad, stengel,
knol en zaad.
Herkauwen
om de hemel
te proeven.*

*Gezegend kruid,
kracht verscholen
in aroma
geeft smaak
aan leven
en geneest.*

*Kiezen
tussen vlees en vis
bonen of biefstuk.
Dieren in vrijheid:
levenskracht
springt eruit,
de ziel glimlacht.*

Uit: *Geheimen uit de
kloostertuin* van Tini Brugge.

*De natuur nodigt ons uit
om ons steeds opnieuw op
te laden.*

levende mens was afgescheiden van de natuur. In de tuin kon hij iets van het paradijs - en daarmee zichzelf - terugvinden. De verbondenheid tussen het geestelijke leven en tuinen zien we terug in alle tradities en alle tijden.

Paradijs rond klooster

In het christendom en het jodendom heeft het beeld van een tuin als paradijs een diepgaande betekenis. Het verhaal van de Bijbel begint met de tuin van Eden, het paradijs in het scheppingsverhaal. Het eindigt met de tuin waarin Maria Magdalena de verrezen Christus aantreft en van hem denkt dat hij de tuinman is. 'Pardés' betekent in het Hebreeuws 'boomgaard' of 'tuin'. Het komt van het Oudperzische woord voor tuin 'pairi-daeza' en heeft in onze taal het woord 'paradijs' opgeleverd. De term kreeg in het jodendom een religieuze betekenis. De tuin is daarin de plek bij uitstek voor mystieke bespiegelingen. Joodse mystici worden later ook wel 'zij die zwerven in de tuin' genoemd.

In het middeleeuwse Europa gaf het christendom praktische impulsen aan het ontwerpen van kloostertuinen. Bij de aanleg van deze tuinen werkte men veel met symboliek in de inrichting en het gebruik van de ruimte. Zo kennen veel kloosters een binnentuin of pandhof. De binnentuin werd symbool van het paradijs, een wereld zoals je die zou wensen. Een plek waar vrede, liefde en geluk zijn. Een paradijstuin is een tuin die diep in de herinnering van mensen leeft. De tuin herinnert ons aan het verlangen naar het goede leven. Andere tuinen rond kloosters werden aangelegd in de vorm van een kruis, met poorten of bogen en ingericht met bijbelse planten. In de moestuin dienden de feestdagen van de heiligen als geheugensteun bij zaaien, planten of oogsten. Kruidentuinen leverden medicijnen voor de werken van barmhartigheid en smaak aan gerechten.

Gouden regels

De middeleeuwse benedictines Hildegard von Bingen (1098-1179) leefde vanuit een diepe verbondenheid met de natuur. Ze gebruikte veel

medicinale kruiden en schreef uitgebreid over de verzorging van planten. Hildegard formuleerde een voedingsleer en gouden regels voor een levenskunst om gezond te blijven. Voor haar was de mens deel van de schepping, net als bomen, planten, kruiden, vogels en andere dieren. Ze schreef onder meer: de mens heeft hemel en aarde en de hele schepping in zich verenigd en alles ligt in hem of haar verborgen. Levensmiddelen dienen geneesmiddelen te zijn; bij eten en drinken moet op de genezende krachten in de voeding worden gelet. In de soberheid van de middeleeuwse kloosters was geen plaats voor uitbundige bloemenpracht - behalve voor zogenaamde Mariabloemen zoals lelie, roos en akelei, die dienden om graven of heiligenbeelden te versieren. Dat is veranderd. De laatste decennia ondersteunen bloemen en takken van het seizoen de liturgie en momenten van bezinning en meditatie. Dit zogenaamde liturgisch bloemschikken gaat verder dan pure versiering van kerk of klooster. Judaspenning, lievrouwebedstro, Mozes in het biezenmandje: bloemen kregen soms (volks)namen die verwijzen naar christelijke hoogtijdagen, bijbelse figuren of bijbelse gebeurtenissen. Een kloostertuin was ook de laatste rustplaats voor religieuzen. Vaak was het niet meer dan een sobere plek van gras, omringd door statige bomen. Soms stonden er vruchtbomen. Die weerspiegelen het leven van een mens: tijden van rust en ontwaken, groeien en snoeien, tot bloei komen en vrucht dragen. Met het ontstaan van de actieve congregaties in de negentiende eeuw verschoof het gebruik van de kloostertuinen van nut naar ontspanning en contemplatie. Zo ontstonden wandelparken met mooie, soms exotische bomen.

Nu beseffen religieuze ordes steeds meer de waarde van lokale natuur. De vrije schepping mag meer haar gang gaan. Heemtuinen met inheemse planten, een vlindertuin en verwilderd grasland krijgen een plek rond kloosters. De ordes krijgen oog voor de wonderlijke samenhang van planten en insecten, struiken en vogels, voor de rijkdom van een boeiende leefomgeving vol

[>]

veelsoortig leven. Het paradijs zoals het bedoeld is?

Meditatieve zentuinen

De symboliek van tuinen, en de volgens sommigen daarbij horende energetische kwaliteiten, zien we ook terug in voorchristelijke en oosterse culturen. De Kelten bijvoorbeeld vereerden de zon, de natuur en de kosmos en bouwden daarvoor een soort supertuinen. De stenen cirkels van Stonehenge (Engeland) en Carnac (Frankrijk) zijn de bekendste getuigen van hun cultuur. Veel mensen ervaren duidelijk een geestelijke kracht bij deze steencirkels. Naast cirkels gebruikten de Kelten spiralen als symbool voor de gang van de tijd. Labyrinten dienden als symbool voor het zoeken naar het doel van het leven, naar wie we werkelijk zijn. De Kelten gaven bomen symbolische betekenissen en relateerden er hun kalender aan. Bomenverering was diep ingebed in hun cultuur.

Chinese en Japanse tuinen zijn gebaseerd op twee uiterst belangrijke fundamentele van het oosterse spirituele denken: yang en yin. Yang staat voor mannelijke spirituele energie. Yin is het tegendeel van yang en staat voor vrouwelijke spirituele energie. Yang en yin zijn onafscheidelijk met elkaar verbonden. In alle vormen van energie is zowel yang als yin aanwezig. Het gaat om de juiste verhouding tussen beide. Taoïsme maakte van Chinese tuinen symbolische paradijsstuinen, waarin het leven werd beschermd. Chi, de kos-mische adem of energie, brengt daarin alle aspecten van de schepping in evenwicht met elkaar. In Japanse tuinen

wordt onder invloed van het shintoïsme en het boeddhisme grote spirituele waarde gehecht aan (stromend) water, bijzondere stenen en grillige bomen. In meditatieve zentuinen probeert men de geest te ledigen, door de tuin te ommuren en zo weinig mogelijk objecten aan te brengen.

Harmonisch verbond

Deze historische schets illustreert dat het streven naar een harmonisch verbond tussen natuur en cultuur iets is van alle religieuze tradities. Het is meer dan een romantisch relikwie uit het verleden. Ook nu blijft de natuur een plek waar je in contact kunt komen met de oorsprong van het leven en God kunt ervaren. Het is geen poging om te ontsnappen aan de harde werkelijkheid van het aardse bestaan; integendeel. In mijn tuin sloeg de dood voor mijn ogen meedogenloos toe toen een sperwer een merelvrouw greep terwijl zij wormen ving voor haar drie jongen. Net zo hard moet de doodstrijd zijn geweest voor het egeljong dat deze zomer in mijn vijver verdrong. Natuur is niet soft. Natuur helpt ons om ons te realiseren dat wij net als planten en dieren alleen maar eenvoudig hoeven te zijn wie we zijn. God is! En God is groen. Overal waar leven is, is ZHij aanwezig. Om die aanwezigheid te kunnen ervaren, zijn stilte, rust en geduld nodig. Deze waardevolle zaken lijken steeds minder vanzelfsprekend. We moeten steeds meer en steeds sneller. De moderne mens verbreekt bewust of onbewust de verbondenheid met zijn eigen natuurlijke essentie. Insecten zijn eng en moeten bestreden worden.

Bomen houden de zon uit de tuin en vallend blad geeft rotzooi op het terras en op de auto. Ons eten komt steeds meer uit kant-en-klare pakjes uit de supermarkt. We willen onze handen niet bevuild met het zand aan de wortels van een vers geoogste prei. Zelf koken kost te veel tijd. De vervreemding van de natuur wordt ons als hip, strak en een teken van vooruitgang gepresenteerd door tuincentra, supermarkt en projectontwikkelaars. Hoe komen we in zo'n omgeving dieper in onszelf en voelen we nog verbondenheid met het leven om ons heen?

De natuur nodigt ons uit om ons steeds opnieuw op te laden. Natuur maakt zacht, helpt ons om tot rust te komen en nieuwe ervaringen op te doen. Tuinen verbeelden hoe wij de natuur ervaren. Een tuin is een stukje natuur onder handbereik. In je tuin kun je een stukje grond herscheppen tot je eigen paradijs, je eigen spirituele plek. Zo'n tuin kan verwondering wekken en uitdrukken: zo is leven bedoeld, ik mag er zijn. Wie ooit aanschouwt hoe wormen koffiedrab, verlepte bloemen en bloemkoolstronken omzetten naar heerlijk geurende compost, ervaart het wonder van de kringloop van het leven. De tuin wordt zo compost voor de ziel.

John van der Rest is tuinman en tekstschrijver.
Tini Brugge, *Geheimen uit de kloostertuin. Tuinbeleving als inspiratiebron*, Ten Have/Lannoo, 160 blz., € 29,95.
Arend Jan van der Horst en Rob Docters van Leeuwen, *Hortus Spiritualis. De tuin als spirituele en creatieve inspiratiebron*, Ankh-Hermes, 188 blz., € 34,50.

Zing...en bewonder, zingen rond de Advent

Muziek uit verschillende landen, in verschillende taalklanken, in steeds een ander tempo.

Noten kunnen lezen is geen voorwaarde.

Zing je verwachting uit! Met Monique Appels, zangdocente en koorbegeleider.

Za. 1 dec. 10.00 uur – zo. 2 dec. 16.00 uur.

Inl. Bezienscentrum de Zwanenhof
Retraitehuisweg 6 Zenderen
Tel. 074 – 265 95 25 www.zwanenhof.nl

'KLOOSTERLEVEN en GASTVRIJHEID'

symposium in de Adelbertabdij, Egmond-Binnen
zaterdag 17 november 2007, 10 – 17 uur

met o.a. Zr. Chiara Bots, Leo Fijen, Charles van Leeuwen
's Middags div. werkvormen en wandelingen
Deelname aan het getijdegebed van de monniken mogelijk

Programma: www.dewandelmaat.nl/symposium.html
Info: tel. 020 – 6762685 en 050 – 5259910
Kosten: €21,- Aanmelden: via internet of tel. 0314 – 650138
Org.: st. Vrienden van De Wandelmaat en de Adelbertabdij

